

**NORTH MAHARASHTRA UNIVERSITY,
JALGAON**

IDEAL (External Mode) Department

**SYLLABUS FOR
M.A.MARATHI-1ST YEAR**

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
एम.ए.मराठी भाग-१

अभ्यासपत्रिका क्र.१
मराठी वाडःमयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी

अभ्यासपत्रिका क्र.२
साहित्य : समीक्षा आणि संप्रदाय

अभ्यासपत्रिका क्र.३
विशेष लेखकाचा अभ्यास (विंदा करंदीकर)

अभ्यासपत्रिका क्र.४
स्त्रीवादी साहित्य
वाड्मयप्रकाराचा अभ्यास(नाटक)

अभ्यासपत्रिका क्र.१: मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी (प्रारंभ ते १८१८)

घटक विश्लेषण

- १) संस्कृती : व्याख्या व स्वरूप , संस्कृती व साहित्य यातील परस्पर संबंध
- २) महाराष्ट्र संस्कृती : उद्गम,अन्य संस्कृतीशी संबंध,मराठी भाषा व साहित्य यांचा उगम
- ३) महाराष्ट्रातील धर्म संप्रदाय (नाथ,महानुभाव,वारकरी,दत्त,समर्थ,विरशैव)ाणि मराठी साहित्य यातील परस्पर संबंध.
- ४) महाराष्ट्रातील राजवटी (यादवकालीन, बहामनीकालीन, शिवकालीन, पेशवेकालीन) आणि मराठी साहित्य यातील परस्पर संबंध.
- ५) या कालखंडातील साहित्यप्रसाराची माध्यमे व साहित्य प्रकार (ओवी,अभंग,आर्या,श्लोक, आरती, भारुड, गवडणी, विरहिणी,पोवाडा,लावणी,कीर्तन,तमाशा आदी)
- ६) ब्रिटीश राजवटीचे महाराष्ट्रीय जीवनावरील परिणाम - ब्रिटीश संस्कृती व महाराष्ट्र संस्कृती यातील परस्पर संबंध/संघर्ष यांचा मराठी वाङ्मयावरील परिणाम.
- ७) या कालखंडातील धर्म विषयक चळवळी (परमहंस सभा,प्रार्थना समाज,सत्यशोधक समाज) आणि मराठी साहित्य यांचे परस्पर संबंध
- ८) या कालखंडातील नियतकालिकांचे युग,भाषांतर, पाश्चात्य साहित्याचा प्रभाव,मराठी साहित्यकारांना लाभलेले निराळेपण.

अभ्यासपत्रिका क्र.२: साहित्य : समीक्षा आणि संप्रदाय

१) समीक्षेचे स्वरूप

- १.१ समीक्षेच्या व्याख्या
- १.२ समीक्षा - प्रक्रियेचे घटक (वाचन,आकलन,आस्वाद,मूल्यमापन)
- १.३ समीक्षेचे प्रयोजन व कार्य (परिचय,अभिप्राय,विश्लेषण,स्पष्टीकरणत्मक टिपण इ.)
- १.४ साहित्यकृती - लेखक,वाचक - समीक्षक यांचा परस्पर संबंध
- १.५ समीक्षेची बलस्थाने व मर्यादा

२) समीक्षेची व्याप्ती

- २.१ साहित्याकृतीनिष्ठ समीक्षा
- २.२ साहित्य प्रकारनिष्ठ समीक्षा
- २.३ वाङ्मयेतिहास आणि समीक्षा

२.४ वाङ्.मयीन मूल्य व जीवनमूल्य यांचा परस्पर संबंध

२.५ समीक्षाशास्त्र : स्वतंत्र ज्ञानशाखा

३) आदर्श समीक्षकाची संकल्पना

३.१ समीक्षकाचे गुणविशेष : संवेदनशीलजता, रसिकता, विश्लेषकता, चिकित्सकता, मूल्यविवेक, तादाम्यक्षमता, बहुश्रुतता, तटस्थता इत्यादी.

३.२ समीक्षकाने पाळावयाचे पथ्ये : समीक्षा विषयाचे अवधान व तारतम्य, निकषाचे तारतम्य, व्यक्तिनिष्ठता व वस्तुनिष्ठता, मांडणी व शैली या संबंधीचे तारतम्य, संगती व सुसूत्रता यांचे भान, स्पष्टता व नेमकेपणा आणि तार्किकता या संबंधीचा विवेक

४) मराठी समीक्षेची वाटचाल

४.१ मर्हेकरपूर्व समीक्षा (स्थूल आढावा)

४.२ मर्हेकरांचा समीक्षा विचार (स्थूल आढावा)

४.३ मर्हेकरोत्तर समीक्षा (स्थूल आढावा)

५) साहित्यातील संप्रदाय व समीक्षा यातील अनुबंध

५.१ अभिजातवाद

५.२ स्वच्छंदतावाद

५.३ वास्तवाद

५.४ अस्तित्ववाद

६) प्रमुख समीक्षकांचे कार्य

६.१ श्री.के.क्षीरसागर,

६.२ गो.म.कुलकर्णी ,

६.३ रा.ग.जाधव,

६.४ गंगाधर पाटील,

६.५ भालचंद्र नेमाडे,

६.६ यशवंत मनोहर

७) समीक्षा पध्दती

७.१ आस्वादक समीक्षा पध्दती

७.२ चरित्रात्मक समीक्षा पध्दती

७.३ रूपवादी समीक्षा पध्दती

- ७.४ मानसशास्त्रीय समीक्षा पध्दती
- ७.५ समाजशास्त्रीय समीक्षा पध्दती
- ७.६ शैलीवैज्ञानिक समीक्षा पध्दती

८) उपयोजित समीक्षा

८.१ समाजशास्त्रीय समीक्षा पध्दती - कोल्हाटयाचं पोर,किशोर शांताबाई काले

८.२ शैलीवैज्ञानिक समीक्षा पध्दती - तुकारामाचे अभंग

८.२.१ सुंदर ते ध्यान उभे विटेवरी । कर कटावरी ठेवूनियां ॥२॥

८.२.२ बरे झाले देवानिघाले दिवाळे । बरी या दुष्काळे पीडा केली ॥१३३५॥

८.२.३ परिसें गे सुनेबाई । नको वेचूं दूध दही ॥४२१९॥

८.२.४ सुख वाटे तुझे वर्णिता पवाडे । प्रेम मिठी पडे वदनास्त ॥६०७४॥

८.२.५ विडुलावांचोनि ब्रम्हा जेबोलती । वचन ते संती मानू नये ॥३८८२॥

अभ्यासपत्रिका क्र.३: विशेष लेखकाचा अभ्यास (आधुनिक)

विंदा करंदीकर (गो.वि. करंदीकर)

घटक विश्लेषण

कवि विंदा करंदीकर

- १) संहिता - संपादक : मंगेश पाडगावकर,कान्तिन्टल प्रकाशन,पुणे,संधारित दुसरी आवृत्ती १९८७
- २) आदिमाया - संपादक : विजया राजाध्यक्ष,पॉप्युलर प्रकाशन,मुंबई सुधारित आवृत्ती २०००
(आदिमाया या संग्रहातील १. रक्तसमाधी, २. अजुनी न जखम बुजे, ३.झपाटलेले पाय वळावे, ४. फितुर जाहले तुजला अंबर, ५. शपथ तुला, ६. साठीचा गड्डल, ७. इ-पताल, ८. संहिता, ९. कावेरी डोंगरे, १०.बकी, ११.थोडी सुखी थोडी कष्टी, १२.त्रिवेणी या तसेच अखेरच्या भागातील क्रं.१०९ ते १२० अशा चोवीस कविता वगळलेल्या आहेत)
- ३) अष्टदर्शने - विंदा करंदीकर पॉप्युलर प्रकाशन,मुंबई २००३
- ४) अजबखाना - (राणीचा बाग,एकदा झाले काय, एटूलोकांचा देश,टॉप,सात के सात,सशाचे कान,परी ग परी या संग्रहातील बालकवितांचे एकत्रीकरण) विंदा करंदीकर, पॉप्युलर प्रकाशन,मुंबई,सहावी आवृत्ती २००३

लघुनिबंधकार गो.वि. करंदीकर

- १) करंदीकरांचे समग्र लघुनिबंध - संपादक विजया राजाध्यक्ष, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई पहिली आवृत्ती १९९६ किंवा स्पर्शाची पालवी, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई ४ थी आवृत्ती १९९९, आकाशचा अर्थ, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई २री आवृत्ती २००४ समीक्षक गो.वि. करंदीकर
- २) परंपरा आणि नवता : गो.वि. करंदीकर पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २री आवृत्ती १९८०

अनुवादक गो.वि. करंदीकर

- ३) ॲरिस्टॉटलचे काव्यशास्त्र : पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, ४थी आवृत्ती २००२
गो.वि. करंदीकरकृत अर्वाचीनीकरण
- ४) संत ज्ञानेश्वरांचा अमृतानुभव (ज्ञानेश्वरांच्या अमृतानुभवाचे मराठी रूपांतर), मौज प्रकाशन

संदर्भ साहित्य :-

१. बहुपेडी विंदा खंड १ - डॉ.विजया राजाध्यक्ष, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई २००५
२. बहुपेडी विंदा खंड २ - डॉ.विजया राजाध्यक्ष, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई २००६

अभ्यासपत्रिका क्र.४ स्त्रीवादी साहित्य

घटक विश्लेषण

१. स्त्रीवादाची प्रेरणा, संकल्पना आणि स्वरूप.
२. पाश्चात्य स्त्रीवादी साहित्याचा स्थूल परिचय.
३. मराठी साहित्यातील स्त्रीवादी जाणिवेचे स्वरूप आणि तिची वैशिष्ट्ये.
(कथा, कविता, चरित्र इ.वाङ्.मय प्रकारांच्या संदर्भात)
४. स्त्रीवादी दृष्टिकोनातून पुढील साहित्यकृतींचा विशेष अभ्यास
 १. तिची कहाणी (कविता) - ना.धों.महानोर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
 २. आंधळ्याच्या पायी (कथा) - मेघना पेठे, राजहंस प्रकाशन, पुणे
 ३. कहाणी लंडनच्या आजीबाईची (चरित्र) - सरोजिनी वैद्य, राजहंस प्रकाशन, पुणे

घटक विश्लेषण

१. स्त्री मुक्तीची आंदोलने आणि स्त्रीवादी साहित्य यातील अनुबंध.
२. मराठी साहित्यातील स्त्रीवादी जाणिवेचे स्वरूप आणि तिची वैशिष्ट्ये.
(कादंबरी निबंध नाटक इ.वाङ्.मय प्रकारांच्या संदर्भात)

३. स्त्रीवादी दृष्टिकोनातून पुढील साहित्यकृतींचा विशेष अभ्यास

१. भूमी (कादंबरी) - आशा बगे, मौज प्रकाशन, मुंबई
२. चार चौघी (नाटक) - प्रशांत दळवी, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
३. संदर्भ स्त्री - पुरुष (निबंध) - अश्विनी धोंगडे, दिलीप राज प्रकाशन, पुणे

संदर्भ साहित्य :-

१. भारतीय स्त्री जीवन - गीता साने
२. ज्योतिबा फुले आणि स्त्री मुक्तीचा विचार - डॉ. गेल ऑम्ब्रेट, लोकवाड्. मय गृह १९९०
३. स्त्रीवादी समीक्षा, स्वरूप आणि उपयोजन - डॉ. अश्विनी धोंगडे, दिलीप राज प्रकाशन, पुणे १९९३
४. स्त्री-पुरुष तुलना - संपा. डॉ. स. गं. मालशे, मुंबई मराठी ग्रंथ संग्रहालय
५. बायकडा - श्री. के. क्षीरसागर
६. बायकांचा जन्म - शांता किलोस्कर
७. हिंदू संस्कृती आणि स्त्री - आ. ह. साळुंके

**NORTH MAHARASHTRA UNIVERSITY,
JALGAON**

IDEAL (External Mode) Department

SYLLABUS FOR

M.A.-MARATHI- 2ND YEAR

अभ्यासपत्रिका क्र. १: आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९२०-८०)

* अध्ययन अध्यापनाची उद्दिष्टे

१. १९२०-८० या कालखंडातील वाङ्मय प्रकारांच्या प्रवृत्ती, प्रेरणा आणि परंपरा : स्थूल परिचय
२. या कालखंडातील विविध वाङ्मय प्रकारांच्या संदर्भात प्रमुख लेखकांची नोंद घेणे
३. या कालखंडातील नव्या वाङ्मयीन जाणिवा आणि विविध वाङ्मय प्रकारांची वाटचाल : स्थूल परिचय

घटक विश्लेषण

१. पार्श्वभूमी

- १.१ १९२०-८० राजकीय, सामाजिक, धार्मिक अंगाने साहित्याचा स्थूल परिचय
- १.२ महात्मा गांधी आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांचा मराठी साहित्यावरील परिणाम
- १.३ मार्क्सवादी विचारांचा मराठी साहित्यावरील परिणाम
(* वाङ्मय प्रकार : वाटचाल, १९२०-४५, अंतर्गत मूल्यमापनासाठी)

२. काव्य : १९४५-८० या कालखंडातील प्रमुख कवी व काव्यप्रवाहांचा परिचय

- २.१ नवकाव्य संकल्पना, नवकवी, नवकवितेचे विशेष
- २.२ स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील काव्यप्रवाह : स्वरूप विशेष
- २.३ या कालखंडातील प्रमुख कवी आणि कवयित्रीच्या काव्याची वैशिष्ट्ये

३. कादंबरी : १९४५-८० या कालखंडातील प्रमुख कादंबरीकार व त्यांचे वाङ्मयीन कार्य

- ३.१ नवकादंबरी संकल्पना, नवकादंबरीकार, नवकादंबरीची वैशिष्ट्ये
- ३.२ या कालखंडातील कादंबरी : स्वरूप विशेष
प्रादेशिक कादंबरी, राजकीय कादंबरी, ऐतिहासिक कादंबरी, चरित्रात्मक कादंबरी
- ३.३ या कालखंडातील प्रमुख कादंबरीकार, स्त्री कादंबरीकार : कादंबरीची लेखन वैशिष्ट्ये

४. नाटक : १९४५-८० या कालखंडातील प्रमुख नाटककार व त्यांचे वाङ्मयीन कार्य

- ४.१ १९४५-६० या कालखंडातील मराठी रंगभूमी : प्रमुख नाटककार व त्यांचे कार्य

- ४.२ साठोत्तरी मराठी रंगभूमी : प्रमुख नाटककार व त्यांचे कार्य
- ४.३ १९४५-८० या कालखंडातील नाटक : स्वरूप विशेष
पौराणिक नाटक, ऐतिहासिक नाटक, सामाजिक नाटक, राजकीय नाटक
- ४.४ प्रायोगिक रंगभूमी, दलित रंगभूमी, बालनाट्य, पथनाट्य एकांकिका
५. कथा : १९४५-८० या कालखंडातील कथाप्रवाह, कथाकार व त्यांचे वाङ्मयीन कार्य
- ५.१ १९४५-६० या कालखंडातील प्रमुख कथाकार व कथावाङ्मयाची वैशिष्ट्ये
- ५.२ साठोत्तरी कालखंडातील कथाप्रवाह : स्वरूप विशेष
नवकथा, विनोदी कथा, ग्रामीण कथा, दलित कथा, विज्ञान कथा
- ५.३ या कालखंडातील कथाकार व स्त्री कथाकार
६. चरित्र- आत्मचरित्र : १९४५-८० या कालखंडातील चरित्रे व आत्मचरित्रे : स्वरूप विशेष
- ६.१ १९४५-८० या कालखंडातील चरित्र वाङ्मय : प्रमुख चरित्रलेखक व चरित्रे स्थूल परिचय
- ६.२ १९४५-८० या कालखंडातील आत्मचरित्र लेखन : स्थूल परिचय
स्त्री - पुरुषांची आत्मचरित्रे, दलित आत्मकथने

संदर्भ ग्रंथ :-

१. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड ४,५,६) - म.सा.प.पुणे
२. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड २ रा) - अ.ना. देशपांडे
३. प्रदक्षिणा (भाग १ व २) - कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे
४. अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - डॉ. सदा कऱ्हाडे
५. भारतीय स्वातंत्र्य लढा आणि मराठी लेखक - डॉ. सदा कऱ्हाडे
६. राजकीय चळवळ आणि मराठी नाट्यसृष्टी - ना. कृ.शनवारे
७. मराठी साहित्य : प्रेरणा व स्वरूप - संपादक गो.मा. पवार
८. मराठी कादंबरी पहिले शतक- कुसुमावती देशपांडे
९. मराठी कविता : १९४५ ते १९६५ - रा. श्री. जोग
१०. आधुनिक मराठी कविता - रा. श्री. जोग
११. मराठी कविता : स्वरूप आणि विवेचन- निशिकांत ठकार
१२. मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास - डॉ. कैलास सर्वेकर

१३. मराठी कथा : उद्गम आणि विकास- डॉ. इंदुमती शेवडे
१४. मराठी ग्रामीण कथा : स्वरूप व विकास - डॉ. वासुदेव मुलाटे
१५. काही कवी : जाणिवा आणि शैली - डॉ. सुधीर रसाळ
१६. कादंबरी आणि मराठी कादंबरी - उषा हस्तक
१७. मराठी प्रादेशिक कादंबरी - डॉ. मदन कुलकर्णी
१८. मराठी कादंबरी - चंद्रकांत बांदिवडेकर
१९. आधुनिक मराठी कविता - भ. श्री. पंडित
२०. स्वातंत्र्योत्तर मराठी कविता- संपादक डॉ. सुषमा करोगल
२१. आधुनिक मराठी कविता: एक दृष्टिक्षेप - नागनाथ कोत्तापल्ले
२२. मराठी नाटक : स्वातंत्र्यकाल - वि.भा. देशपांडे
२३. रंगयात्रा - वि.भा. देशपांडे
२४. दलित रंगभूमी - सं.डॉ. भालचंद्र फडके
२५. मर्ढेकरांची कविता- धो.वि. देशपांडे
२६. मार्क्सवाद व दलित साहित्य - वि.स. जोग
२७. मार्क्सवाद व मराठी साहित्य- वि.स. जोग
२८. कादंबरी - ल.ग.जोग
२९. धार आणि काठ - नरहर कुरुंदकर
३०. अंधारयात्रा - त्र्यं.वि.सरदेशमुख
३१. अर्वाचीन मराठी वाङ्मयसंवेक - संपा. गं.दे. खानोलकर
३२. भूमी आणि भूमिका - भास्कर चंदनशिव
३३. पहिली परंपरा - द. भि. कुलकर्णी
३४. दुसरी परंपरा - द.भि. कुलकर्णी

अभ्यासपत्रिका क्र.२: भाषा विज्ञान

* अध्ययन अध्यापनाची उद्दिष्टे

१. भाषा स्वरूप व तिचे मानवी जीवनातील कार्य समजावून घेणे.
२. भाषाभ्यासाच्या विविध पद्धती जाणून घेणे.
३. वर्णनात्मक, ऐतिहासिक आणि सामाजिक भाषा विज्ञानाचा परिचय करून घेणे.
४. भाषिक परिवर्तनाची कारणे समजून घेणे.

घटक विश्लेषण

१. भाषा : स्वरूप, कार्य आणि अभ्यासपद्धती
 - १.१ भाषा : स्वरूप आणि कार्य
 - १.२ भाषा आणि भाषण, उच्चारण आणि लेखन, व्यावहारिक भाषा आणि साहित्याची भाषा
 - १.३ भाषाभ्यास पद्धती : वर्णनात्मक, ऐतिहासिक व तुलनात्मक
२. भाषाभ्यासाच्या विविध कक्षा : तात्त्विक आणि उपयोजित
 - २.१ भाषाविज्ञान आणि मानसशास्त्र : मनोभाषाविज्ञान
 - २.२ भाषाविज्ञान आणि समाजशास्त्र : समाजभाषाविज्ञान
 - २.३ भाषाविज्ञान आणि मानववंशशास्त्र
 - २.४ भाषाविज्ञान आणि कोशविज्ञान
 - २.५ भाषाविज्ञान आणि बोलीभूगोल
३. भाषाविषयक सिद्धांताचा परिचय :-
 - ३.१ सोस्यूर
 - ३.२ चॉम्सकी : विचारव्यूह
 - ३.३ मॅलिनोव्हस्की
 - ३.४ सपीर आणि वोर्फ
४. स्वन, स्वनिम-स्वनांतर : संकल्पना आणि परस्पर संबंध
 - ४.१ स्वनिम निश्चितीची तंत्रे / तत्त्वे
 - ४.२ खंडित स्वनिम, खंडिताधिष्ठित स्वनिम
 - ४.३ व्यवच्छेदक विनियोग आघात

पूरक विनियोग	सीमासंधी
मुक्त परिवर्तन	सुरावली

५. रुपिका, रुपिम, रुपिकांतर : संकल्पना आणि परस्पर संबंध
 - ५.१ रुपिम विश्लेषणाची तंत्रे / तत्वे
 - ५.२ रुपिका संकल्पना व प्रकार
 - ५.३ रुपिमांची घटना व रुपिकांतराचे प्रकार
६. वाक्यविन्यास : संकल्पना : वाक्य
 - ६.१ वाक्यविश्लेषण : रुपबंध आणि वाक्य परस्पर संबंध
 - ६.२ प्रथमोपस्थित संघटक पद्धती
७. भाषाकुल संकल्पना
८. सामाजिक - भाषाविज्ञान : स्वरूप आणि व्याप्ती
 - ८.१ भाषा, बोली आणि समाज : प्रमाणभाषा व बोली : परस्पर संबंध
 - ८.२ भाषा आणि सांस्कृतिक व्यवस्था : भाषा आणि विविध व्यवसाय क्षेत्रे / विविध क्षेत्रीय वापर
 - ८.३ भाषा आणि सांस्कृतिक व्यवस्था : भाषा आणि लिंगभेदानुसार विशिष्ट वापर स्त्री-पुरुष, बोलीभाषा
 - ८.४ भाषा, सामाजिक परंपरा, विविध सामाजिक संस्था
 - ८.५ प्रमाणभाषा आणि परभाषा संपर्क
पिजिन (Pidgin) आणि क्रेऑल (Creol) भाषांच्या निर्मितीच्या संदर्भात
 - ८.६ समाजांतर्गत नवव्यवस्थांचा उदय आणि त्यांच्या अविष्कार पद्धती :
औद्योगिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक लघुक्षेत्रे, पोटसमूह आणि विशिष्ट भाषा

संदर्भ ग्रंथ :-

१. ध्वनी विचार - डॉ. ना.गो. कालेलकर, मौज प्रकाशन
२. भाषा : इतिहास आणि भूगोल - डॉ. ना.गो. कालेलकर
३. भाषा आणि संस्कृती - डॉ. ना.गो. कालेलकर
४. भाषा आणि भाषाशास्त्र - डॉ. श्री. न. गजेंद्रगडकर

५. मराठीचा भाषिक अभ्यास - संपा. मु. श्री. कानडे, स्नेहवर्धन प्रकाशन
६. भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक - संपा. डॉ. मालशे, डॉ. इनामदार, डॉ. सोमणे
७. वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : स्वरूप आणि पद्धती - संपा. डॉ. काळे, डॉ. सोमण
८. सुलभ भाषाविज्ञान - डॉ. द. दि. पुंडे, स्नेहवर्धन प्रकाशन
९. भाषाविज्ञान परिचय - डॉ. मालेश, डॉ. पुंडे, डॉ.सोमण
१०. मराठीच्या प्रमाणभाषेचे स्वरूप - डॉ. सुहासिनी लहू
११. आधुनिक भाषाविज्ञान : सिद्धांत आणि उपयोजन- डॉ. मिल्तींद मालशे, लोकवाडमय गृह
१२. भाषाविज्ञान : सामान्य, संरचनावादी व सामाजिक - डॉ. काळे, डॉ. सोमण, प्रतिमा प्रकाशन
१३. मराठी भाषा : व्यवस्था आणि अध्यापन - डॉ. चं.द.इंदापूरकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन
१४. अर्वाचीन मराठी - डॉ. रमेश धोंगडे
१५. अभिनव भाषाविज्ञान - डॉ. गं.ना. जोगळेकर
१६. वैखरी : भाषा आणि भाषा व्यवहार - डॉ. अशोक रा. केळकर
१७. मराठी भाषेचा आर्थिक संसार - डॉ. अशोक रा. केळकर
१८. ऐतिहासिक भाषाशास्त्र - डॉ. र.रा गोसावी
१९. सुबोध भाषाशास्त्र - डॉ. प्र.न. जोशी
२०. समाजभाषा विज्ञान : प्रमुख संकल्पना - र.ना. वरखेडे, शब्दालय प्रकाशन
२१. सामाजिक भाषाविज्ञान : एक नवे अभ्यासक्षेत्र - मराठी संशोधनपत्रिका मार्च १९७८
२२. सामाजिक भाषाविज्ञान - संपा. डॉ. प्रभाकर जोशी, प्रा. चारुता गोखले, निराली प्रकाशन
२३. निवडक भाषा आणि जीवन - संपा. डॉ. काळे, डॉ. सोमण, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
२४. भाषा आपली सर्वांचीच - अविनाश बिनीवाले
२५. वेलभाषा - सुमन बेलवलकर
२६. भयंकर सुंदर मराठी भाषा - डॉ. द.दि.पुंडे

अभ्यासपत्रिका क्र. ३: साठोत्तरी मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाह : ग्रामीण आणि दलित साहित्य

* उद्दिष्टे

१. साहित्यप्रवाह ही संकल्पना स्पष्ट करणे.
२. प्रवाहाच्या निर्मितीची कारणे : वाङ्मयीन व सामाजिक-सांस्कृतिक प्रवाहाच्या न्हासाची कारणे.
३. मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाहांचा स्थूल परिचय
महानगरीय, ग्रामीण, दलित, आदिवासी स्त्रीवादी

(ग्रामीण साहित्य)

घटक विश्लेषण

ग्रामीण साहित्य - प्रेरणा आणि स्वरूप

ग्रामीण साहित्यातील कादंबरी, कथा, कविता या वाङ्मय प्रकारांचा विकास : स्थूल परिचय

ग्रामीण साहित्य प्रवाहाचा विशेष अभ्यास नेमलेल्या साहित्यकृतींच्या संदर्भात -

नेमलेल्या साहित्यकृती

१. गावठाण (कादंबरी) - कृष्णात खोत, मोज प्रकाशन, मुंबई दुसरी आवृत्ती २००७
२. इस्कोट (कथासंग्रह) - उत्तम बावस्कर, कैलास पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद दुसरी आवृत्ती २००७
३. पिढीपेस्तर प्यादेमात (कवितासंग्रह) - संतोष पद्माकर पवार, पॉप्यूलर प्रकाशन, मुंबई
प्रथमावृत्ती

(दलित साहित्य)

दलित साहित्य : प्रेरणा आणि स्वरूप

दलित साहित्यातील आत्मकथने, कथा कविता या वाङ्मय प्रकारांचा विकास : स्थूल परिचय

दलित साहित्य प्रवाहाचा विशेष अभ्यास नेमलेल्या साहित्यकृतींच्या संदर्भात - नेमलेल्या साहित्यकृती

१. आयदान (आत्मकथन) - उर्मिला पवार, ग्रंथाली प्रकाशन, मुंबई
२. परित्राजक (कथासंग्रह) - गौतमीपुत्र कांबळे, एक्सप्रेस पब्लीशर्स, कोल्हापूर
३. पुन्हा चाल करु या (कवितासंग्रह) - लोकनाथ यशवंत, यंग इंडिया पब्लिकेशन्स, दादर

संदर्भ साहित्य :-

१. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या - डॉ. आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
२. ग्रामीणता: साहित्य आणि वास्तव - डॉ. आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
३. ग्रामीण साहित्य आणि शोध - डॉ. नागनाथ कोतापल्ले, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
४. ग्रामीण साहित्य : एक चिंतन - डॉ. द .ता. भोसले
५. मराठी प्रादेशिक कादंबरी - डॉ. मदन कुलकर्णी
६. मराठी कादंबरीतील प्रादेशिकता - डॉ. भास्कर शेळके
७. मराठी ग्रामीण कादंबरी - डॉ. रवींद्र ठाकूर, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे

अभ्यासपत्रिका क्र. ४

लोकसाहित्य आणि खानदेशी लोकसाहित्य

* अध्ययन अध्यापनाची उद्दिष्टे

१. लोकसाहित्याचे स्वरूप समजून घेणे.
२. लोकसाहित्य : अन्य ज्ञानशाखा, परस्पर संबंध समजून घेणे.
३. लोकसाहित्याभ्यासाच्या नव्या दिशा जाणून घेणे.
४. लोकसाहित्य प्रकार आणि खानदेशी लोकसाहित्याची ओळख करून घेणे.

लोकसाहित्य

घटक विश्लेषण :-

१. लोकसाहित्याची संकल्पना

- १.१ लोकसाहित्य : व्याख्या व स्वरूप, लोकसाहित्यातील लोक व साहित्य
- १.२ लोकसाहित्याचे प्रयोजन
- १.३ लोकसाहित्य : सामाजिक आणि सांस्कृतिक जीवनाशी असलेले अनुबंध
- १.४ लोकसाहित्य व अन्य ज्ञानशाखा अनुबंध :

इतिहास, पुरातत्व, मानववंशशास्त्र, भाषाशास्त्र, मानसशास्त्र, दैवतकथाशास्त्र, धर्मशास्त्र

२. लोकसाहित्याचा अभ्यास

- २.१ लोकसाहित्याच्या अभ्यासाची आवश्यकता
- २.२ लोकसाहित्याच्या अभ्यासाचे विविध संप्रदाय
- २.३ लोकसाहित्याच्या अभ्यासाची भारतीय परंपरा, प्राचीन परंपरा, आधुनिक काळातील प्रयत्न
- २.४ लोकसाहित्याच्या अभ्यासाच्या दिशा: समाजभाषा- वैज्ञानिक दृष्टिकोन, तौलनिक अध्ययन
- २.५ लोकसाहित्याचे सर्वेक्षण, संकलन, संपादनाच्या पद्धती
अभ्यासातील अडचणी, अभ्यासकाने पाळावयाची पथ्ये

३. लोकसाहित्य व ग्रांथिक साहित्य संबंध

- ३.१ लोकसाहित्य आणि महाकाव्य
- ३.२ लोकसाहित्य आणि संतसाहित्य
- ३.३ लोकसाहित्य आणि अर्वाचीन साहित्य
लोकसाहित्य आणि प्रादेशिक साहित्य
लोकसंगभूमी आणि नाटक
लोकगीत आणि मराठी कविता

खानदेशी लोकसाहित्य

४. खानदेशची सांस्कृतीक पार्श्वभूमी

- ४.१ खानदेश भौगोलिक क्षेत्र, सांस्कृतीक इतिहास
- ४.२ खानदेशातील लोकजीवन परंपरा व बोली
- ४.३ अहिराणीची पूर्वपिठका
- ४.४ अहिराणी लोकसाहित्य : स्वरूप

५. खानदेशी लोकसाहित्य : प्रकार व स्वरूप

- ५.१ लोकगीत : स्वरूप, अहिराणी लोकगीते : स्वरूप व प्रकार
विवाहविषयक लोकगीते, लोकदेवताविषयक लोकगीते, सण- उत्सवाची लोकगीते,
जात्यावरील ओव्या, वही वाडमय, स्त्री- पुरुषांची विविध विषयावरील संकीर्ण गीते

- ५.२ अहिराणी लोककथा : प्रकार व वैशिष्ट्ये
- ५.३ खानदेशी लोकरंगभूमी
खानदेशातील ललित, खानदेशातील तमाशा, खानदेशातील किर्तन, खानदेशातील
गोंधळ
- ५.४ अहिराणी म्हणी, वाक्यप्रचार, उखाणे : वाडमयीन व सांस्कृतीक वैशिष्ट्ये

६. खानदेशातील आदिवासींचे लोकसाहित्य

- ६.१ खानदेशातील आदिवासी : लोकजीवन व भाषा (स्थूल परिचय)
- ६.२ आदिवासी लोककला
- ६.३ आदिवासी लोकगीते
- ६.४ आदिवासी लोकदेवता

(पावरा, कोकणी, मावची, भिल्ल, देहवाली बंजारा या आदिवासींच्या संदर्भात)

संदर्भ साहित्य :-

१. लोकसाहित्याचे स्वरूप - डॉ. प्रभाकर मांडे
२. लोकसाहित्याचे अंतःप्रवाह - डॉ. प्रभाकर मांडे
३. लोकसाहित्य स्वतंत्र अभ्यासक्षेत्र - डॉ.गं.ना. मोरजे
४. लोकसाहित्य कला विचार - डॉ. गं.ना. मोरजे
५. लोकसाहित्याची मीमांसा - डॉ. विश्वनाथ शिंदे
६. लोकसाहित्य : शोध व समिक्षा - डॉ.रा.चि. ढेरे
७. संतसाहित्य आणि लोकसाहित्य - डॉ.रा.चि. ढेरे
८. लोकसाहित्य उद्गम आणि विकास - डॉ. शरद व्यवहारे
९. लोकसाहित्याची रूपरेषा - दुर्गा भागवत
१०. धर्म आणि लोकसाहित्य - दुर्गा भागवत
११. लोकसाहित्य व लोकपरंपरा - संपा. डॉ. र.ना. वरखेडे
१२. अहिराणी लोकसाहित्य - कृष्णा पाटील
१३. अहिराणी लोकसाहित्य - दा.गो. बोरसे
१४. खानदेशी लोककथा - डॉ. बी.एन. पाटील, प्रशांत पब्लीकेशन्स, जळगाव

१५. अहिराणी लोकगीते व लोकभाषा - डॉ. म.सु. पगारे, प्रशांत पब्लीकेशन्स, जळगाव
१६. अहिराणी लोकगीते व लोकतत्व, इहवाद आणि लोकभाषा - डॉ. म.सु. पगारे
१७. अहिराणी म्हणीतील समाजभाषा - डॉ. म.सु. पगारे
१८. पावरा लोगीतातील लोकसंस्कृती - डॉ. म.सु. पगारे
१९. पावरा समाज आणि संस्कृती - डी.जी. पावरा
२०. पावरांच्या लोकदेवता - डी.जी. पाटील
२१. मावची - बोली, समाज आणि संस्कृती - डॉ. सुधीर कोठावदे
२२. भिल्लांचे वाग्वैभव - संपा. विजया सोनार
२३. कोकणींचे मौखिक वाङ्मय - संपा. विजया सोनार
२४. आदिवासी कोकणींच्या कथा - संपा. विजया सोनार
२५. खानदेशातील लोकदेवता : कानबाई - डॉ. पुष्पलता करनकाळ